

Okidiki! Arkitekter har ritat inredningen i restaurang Hillenberg i Stockholm med "tiden som grundplåt". Bland annat har marmor från Brännlyckan gjutits in i det slipade betonggolvet. Samma sten återkommer i bardisken.

FOTO: OLIVER OLSSON

EN EVIG TREND

TEMA
inredning

Vår nedärvda känsla för natursten är en del av förklaringen till de senaste årens inredningsvåg. Människan har sedan urminnes tider använt sten i vardagssituationer – och den tar sig nya uttryck hela tiden.

Följ med på en djupdykning i de senaste trenderna.

TEXT **PETTER EKLUND**

Luzette på Stockholms Central är ett brasserie inspirerat av klassiska internationella järnvägsrestauranger. Jonas Bohlin har inrett med främst svenska material: kalkstensplattor, granit, kakel, mässing, marmor och trädetaljer. Luzette fick Guldstolen 2016. Stenarbetena är utförda av Södermalms Sten.

FOTO: ANDERS THESSING

TEMA inredning

Natursten är allt vanligare i privata och offentliga inredningar. Det talas om kvalitet, hållbarhet och ursprung, självklara ting. Men så har vi trenderna: smakhorisonterna som rullar fram utan ett vi vet exakt när och hur de skiftar.

Någon självpåtagen trendguru ropar ut med marmorn, men hur blir det på riktigt? Det är ett rejält avstånd mellan snabbfotade trendsparare och ”verklig-heten”.

Det fenomen en medial kraft plötsligt ledsnar på kan fortleva som modernt i årtal. Hos Stendesign i Jordbro hamnar vi direkt i inredningstrendens handfasta vardag. I mitten av lagret med grå och svarta stenskvivor finns ett stort glapp. Där brukar det skimra vitt.

– Carraran är nästan slut. Vi väntar på en transport, säger Tomislav Marcicic, som driver företaget sedan 2004.

Han och brodern Ivan Marcicic har tillsammans med ett tiotal anställda en framgångsrik produktion av stenprodukter till köksfirmor som Marbodol, Tibro, Ballingslöv och några till. Tomislav arbetade på Södermalms sten och

började själv sälja färdiga stenskvivor från Estland. Med fler och fler kunder växte hans intresse för egen tillverkning.

– Jag köpte en liten såg för att kunna rätta till saker som gjorts fel, började såga och köra med vinkelslip.

Nu usar två-tre CNC-maskiner härinne i industrihallen. Tekniken är fantastisk. Det går att göra urtag, spår, text och fotoreliefer. Företaget erbjuder också kunder att utgå från egna önskemål och designidéer. I dag är ungefär 80 procent av produkterna köksskvivor, nästan bara i vit carraramarmor.

– När vi kör för fullt här och fem sex kök är under produktion och allt är i carrara, då önskar man att det hade funnits något annat också.

Hur uppkommer trenderna, hur får de genomslag? I dag återbrukas alla 1900-talets stilar. Nyfunkis blandas med retro för att framkalla hotellkänsla i hemmen. Här passar natursten fint som en funktionsbottnad, traditionell linje, där det goda livet ska synas som kvalitet.

En Filippa K-butik på Biblioteks-

gatan i Stockholm har inretts med grön marmor från Brännlyckabrottet söder om Zinkkgruvan i Närke. Här berättar stenen om varumärkets soliditet och elegans, känslor som ska sippra över till produkterna i butiken. Vi dricker kaffe vid marmorcafébord på Fabrique eller Gateau-kedjorna, äter i Jonas Bohlins kroginteriörer som Luzette och Brillo i Stockholm där marmorns svala yta är en viktig roll i kvalitetsbudskapet.

Här uppstår en tidlös stil baserad på den praktiska aspekten. Cafébord av sten som är lätta att hålla rena var centrala i de sotrökiga, cigarrdimmiga 1800-talsstäderna där den moderna cafékulturens estetik utvecklades. Den svenska Ekebergsmarmorn har i långa tider varit en klassiker i det inredningslandskapet, med diskar i till exempel bagerier och konditorier.

– Den är en lite ”lortigare” hårdare carrara. Det som är snyggt är att caféborden blir slitna, att de får en levande patina, säger Karin Tyrefors, inredningsarkitekt och stenkonsnär, som har hållit sig till svenska stensorter.

– Jag är förtjust i alla olika sorter:

FOTO: ANNA RUT FRIDHOLM

Ivan och Tomislav Marcikic på Stendesign.

FOTO: DDR PHOTOGRAPHY

Staffan Holm har inrett Fratelli Gridelli i Göteborg. Carraramarmor är ett självklart inslag på de 45 kvadrat som rymmer kafé, catering och restaurang.

FOTO: VINCE REICHARDT

Bordet *Tablette* med skiva i Kolmårds-marmor. Design: Karin Tyrefors.

FOTO: FRIENDS & FOUNDERS

Borghamnsten levererar marmor till den hyllade designduon Rasmus och Ida Linea Hildebrand, Friends & Founders, i Köpenhamn.

TEMA inredning

Andreas Bozarth Fornell och Helene Amundsen har inrett Filippa K:s butik på Biblioteksgatan i Stockholm. Minimalism och kontraster är ledorden och Brännlyckemarmor har en given plats.

FOTO: BORCHAMNSTEN

När Bar Central på Birger Jarlsgatan i Stockholm skulle öppna upptäckte Fredrik Stenberg och Uglycute ett intakt golv i Kolmårdsmarmor under ett trägolv. Stenen fick sätta tonen för hela inredningen.

FOTO: IDHA LINDHAG

Karin Tyrefors med sin Taurus, en monumental bänk i granit som fyller flera funktioner.

FOTO: ANNA RUTFRIDHOLM

”Vit marmor är inte det idealiska köksmaterialet eftersom det kan missfärgas och repas. Berättar vi det brukar folk ändra sig och kanske välja granit i stället.”

IVAN MARCIKIC, STENDESIGN

Kolmårdsmarmor, diabas, den ljusa gotländska kalkstenen som är fantastisk att skulptera i.

Trenderna blir påtagliga i hanteringen. Tomislav Marcikic berättar att när ett lass med 25 ton sten anlände för fyra fem år sedan var 5–10 skivor vit marmor, resten var granit och diabas. I dag är det tvärtom: 5–7 skivor är diabas, resten vit marmor. Ute på lagret skymtar tidigare kökstrender. Det lyser lite rött här och där, en glimt av åttiotalets förtjusning i röd kalksten.

I dag är den sovande. Mer närvarande är den varmgrå portugisiska kalkstenen från Cascais. Att se den är att kastas tillbaka 10–15 år till inredningsmagasinens reportage om de nya minimalistiska köken som då sökte sig bort från den mest rymdskeppslika Corianladdade vitheten mot naturmaterial. Så kom det svarta: Bänkskivor i diabas till vita köksluckor. Kompositiskivor blev hippt en period, men tycks vara på utgående. Kanske är det en växande tveksamhet inför teknik och transporter och den lite döda känsla som kompositen bär på. Det är fint med naturstenens födelsemärken. Efter några år av svart-vitt syntes en allmän dragning åt det lite mer klassiska och eleganta och då kom carraran dundrande in med hela sin antika laddning: kejsarmaterialet, lyx och status.

– Ett problem är att kunderna bara ser köken i tidningar. Ofta vet de inte vad det är de vill köpa. Vit marmor är inte det idealiska köksmaterialet eftersom det kan missfärgas och repas. Berättar vi det brukar folk ändra sig och kanske välja granit i stället, säger Ivan Marcikic.

Bröderna Marcikic märker av ett visst intresse för annan sten än den vita.

– Folk frågar efter något annat. De vill ha marmor, men det ska inte se ut som carrara.

Intresset för den gröna stenen tycks ha vaknat rejält.

– Kolmården är en svensk sten som är outstanding i färg och mönster. Den har en livfull fräschör och den sågade ytan får en härlig taktilitet.

Landets främsta specialist på den unika gröna stenen är Borghamns Stenförädling som nu upplever en stark ökning av beställningar.

– För fem år sen levererade vi 20–30 procent i Kolmårdsmarmor, i dag är det hälften. Fler och fler upptäcker att den finns att få tag i, säger Tim Ericsson som är fjärde generationen i familjeföretaget.

Han berättar om leveranser av Kolmårdsmarmor till bänkskivor i Näringslivets hus i Stockholm och handfat till Bukowskis nyligen ombyggda huvudkontor, ett jobb översett av det engelska trendoraklet Ilse Crawford. Kolmårdsmarmor var förr vanlig i pampiga byggen som slott, museer och operahus, men sjönk undan under andra hälften av 1900-talet till förmån för billigare och mindre expressiv sten.

Kolmårdsmarmor signalerar ett slags grandios elegans, ett klickande av snabba fötter på bankgolv i det gamla Europa, som uppfattades som passé i folkhemsbygget efter kriget. Köksbänkar av plåt sattes in överallt.

Den sista i brytningen i Kolmården

Tim Ericsson.

lades ner i början av 1970-talet. Tjugo år senare tillfrågades Borghamns Stenförädling av markägaren om man ville bryta.

– Det är en klassisk sten som exporterats till hela världen, så vi testade, säger Tim Ericsson.

Företaget levererar i dag bland annat fönsterbänkar i grön marmor.

– Vår Kolmårdsmarmor är en av världens hårdaste marmorsorter. Hade det varit en italiensk sten hade den nog kallats för granit.

Det är mer sprickor i den istidsknådade svenska stenen, som är svårare att bryta och leverera i stora block.

Stendesign i Jordbro skulle gärna arbeta mera med svensk sten.

– Kolmårdsmarmor, Öland, Slite, Jämtlandsplattor ... det är jättefint allting, men på grund av priserna väljer många köpare utländsk sten i stället, säger Tomislav Marcikic.

Ibotten handlar det om det kortsiktiga lågpristänkandet som genomsvyr allt, ända ner i berggrunden.

– Det gäller att få upp medvetenheten om kvaliteten hos kunden, säger Tim Ericsson på Borghamns Stenförädling.

Kunder och beställare – och i förlängningen tjänstemän och politiker – måste inför framtiden lära sig att betala klokt för hållbar kvalitet och arbetets värde. Vi som konsumenter måste begripa och tycka om känslan av och vissheten om att vår köksbänk eller vårt hallgolvs tagits fram under schysta förhållanden. I grunden handlar det om respekten för människor, de gamla goda FN-stadgarna. Allt finns i de produkter vi väljer.

– Man måste som inredningsarkitekt alltid avväga om det är befogat att inreda med sten. Hur länge ska den ligga och hur ska den brukas, säger Karin Tyrefors.

– Stenarbete kräver förnuft och ansvar. Berget sågas upp och vi kan inte

I den Fazerägda bagerikedjan Gateaus butiker är marmorn central i inredningen och förstärker den franska känslan.

Marmorbord och dito bänk ur kollektionen Saw series, design Friends & Founders.

TEMA
inredning

”Trend ska ju helst inte vara bara det här året och de senaste fem, utan gärna också ha ett evighetsperspektiv.”

KARIN TYREFORS, INREDNINGSARKITEKT OCH STENKONSTNÄR

sätta tillbaka stenen igen. Vi måste vara miljömässigt ansvars-kännande.

Man bör också fundera över vad man sätter in i köken.

– Man kanske inte ska ha en massiv stenskiva i ett kök som man snart ändå ska flytta ifrån. Stenen kanske kan ingå i inredningen på ett annat sätt, med något man kan ta med sig.

Den nuvarande marmortrenden ger Karin Tyrefors ett slags déjà vu-känsla.

– Jag känner mig lite skyldig till trenden, i alla fall inom möbeldesign och inredning.

Hon var en tidig initiativtagare till natursten i inrednings-sammanhang. Vid mitten av 1990-talet utvecklade hon möbler

med natursten, till exempel det eleganta bordet Tablette, som belönades med priset Utmärkt svensk form 1997. I dag görs det med skivor i såväl Kolmårds-marmor som diabas och carrara. Den prisstyrda marknaden gör det svårt att konkurrera med lågprisprodukter.

– Det är hård konkurrens för dem som vill jobba med kvalitet när det säljs marmorbord för 500–900 kronor på varuhuset.

Alla måste leva och leverera och utrymmet för experiment är inte stora. Karin Tyrefors lärde sig materialen ute i stenbrotten och utvecklade sedan sina möbler inom det konstnärliga fältet, ibland med stöd från Konstnärsnämnden.

– Det är exklusivt med den friheten att få utveckla nya sätt att använda natursten. Egentligen är det inte märkligt att vi

gillar sten i inredning. Människan har ända sedan forntiden haft sten nära inpå sig i vardagen. Den kallas ju stenåldern, tiden då vi först började bosätta och inreda med det som fanns tillhands.

Sten hjälpte oss, var vårt första redskap. Denna vår sympati för tryggheten i natursten visar sig nu i inredningsvägen.

– Trend ska ju helst inte vara bara det här året och de senaste fem, utan gärna också ha ett evighetsperspektiv, säger Karin Tyrefors.

– Vi får se hur nästa års trend ser ut, blir det grön sten för hela slanten? ■

LÄS MER

DESIGNDUON KULLARO BRINNER FÖR SVENSK DIABAS SID 30–31.